

BIJLAGE 3

Aan: Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland (RvO)

Van: Projectteam Meanderende Maas

Referentie: 5190027496712

Kenmerk: OWFF/2022/060.NAC

Relatienummer: 20250416 01218

Datum
10-6-2025

Pagina
1 | 10

MEMO

Geachte heer/mevrouw,

In onderhavige memo zijn de antwoorden opgenomen op de door RvO gestelde aanvullende vragen (in de brief van 8 mei 2025) ten aanzien van het ingediende wijzigingsverzoek op de ontheffing Wnb.2022.060 (kenmerk: OWFF/2022/060.NAC). Het betreft het project 'Meanderende Maas' en heeft specifiek betrekking op het deelgebied 'Meander Diedensche Uiterdijk (deel C)'

Beantwoording van de vragen heeft in overeenstemming met de dassen experts 5.1.2.e en 5.1.2.e plaatsgevonden.

Vraag 1: In uw aanvraag is sprake van start- en einddata die niet helemaal corresponderen met de verleende vergunning uit 2024. De geplande startdatum is 25 april 2025, de gewenste ingangsdatum van de vergunning is 2 juni 2025 en de einddatum is 23 september 2030. Een startdatum kan bijna nooit liggen vóór de datum van afgifte van het wijzigingsbesluit. En in dit geval hebben wij gezamenlijk vastgesteld dat de wijziging niet van ondergeschikt belang is en dus niet na 8 weken kan worden afgegeven. De gewenste ingangsdatum is daarom niet realistisch. In de vergunning is opgenomen dat de ontgravingen in de uiterwaarde de Diedensche Uiterdijk starten in het najaar van 2025, en gedurende een periode van 5 jaar. De einddatum van de verleende vergunning is op 1 juli 2029. Indien u nu impliciet vraagt om de einddatum met een jaar te verlengen, dan geldt dat voor de gehele vergunning. Ik kan u dan vragen om alle extra werkzaamheden in die periode in kaart te brengen plus de mogelijk effecten op beschermde soorten. Ik verzoek u derhalve om de periode waarin de werkzaamheden waarvoor de wijziging is ingediend zijn voorzien, te leggen naast uw planning en de eerder afgegeven ontheffing en dan de definitieve data aan ons te sturen.

Beantwoording: De geplande startdatum van werkzaamheden in deelgebied Diedensche Uiterdijk (deel C) is 25 april 2025. Dit betreft de datum waarop de eerste werkzaamheden in het deelgebied Diedensche Uiterdijk (deel C) starten. De eerste werkzaamheden hebben geen effecten op beschermde functies van de das. Hiervoor is derhalve nog geen wijzigingsbesluit benodigd. De start van werkzaamheden waarbij wel sprake is van overtreding van verbodsbepalingen of wanneer bijvoorbeeld niet meer dan 66% foerageergebied aanwezig is zullen pas worden gestart na afgifte van het wijzigingsbesluit. Ten aanzien van dit wijzigingsverzoek wordt dit moment als

startperiode aangehouden. Op basis van de huidige inzichten in de planning is de gewenste startdatum 3 november 2025.

Voor wat betreft de einddatum wordt aangesloten bij de einddatum van de huidige ontheffing. Het wijzigingsverzoek wordt derhalve aangevraagd met einddatum 1 juli 2029.

Vraag 2: In het projectplan bij het verzamelen van de monitoringsdata staat dat er wordt ingezet op het vangen van de das. U heeft hiertoe een vergunning ontvangen van de omgevingsdienst Brabant Noord. In die vergunning wordt ook aangegeven dat die speciaal is afgegeven voor het monitoren van dassen ten behoeve van deze vergunning. Onder de wet is het niet toegestaan een onderzoeksvergunning, in dit geval voor het zenderen van dassen, aan te vragen ten behoeve van een specifiek belang, namelijk een ruimtelijke ingreep, in plaats van het algemene belang, kennisvergaring. Hiermee lijkt het zelfs alsof de provincie aan RVO verzoekt om de monitoring door zenderen te accepteren in de vergunning. RVO zoekt nog uit hoe dit in het projectplan zou moeten worden verwoord en of er nog onder deze (en mogelijk toekomstige) aanvraag nieuwe dieren mogen worden gezenderd.

Beantwoording: *In dit wijzigingsverzoek wordt geen vergunning aangevraagd voor het vangen en zenderen van de das. Betreffende passage in de tekst is opgenomen om aan te geven dat bij het ontmantelen van de burcht gebruik zal worden gemaakt van de reeds aanwezige ontheffing. Dit om de mogelijkheid te bieden om mogelijk aanwezige individuen van de das tijdens het ontmantelen van de burcht te vangen, voorzien van een zender en weer in hetzelfde gebied vrij te laten.*

Vraag 3: Zijn de maatregelen op de locatie voldoende om volledig te kunnen uit te sluiten dat de dassen, eenmaal elders ondergebracht in het gebied, niet terug kunnen keren in het werkgebied gedurende de werkzaamheden?

Beantwoording: *Er is geen sprake van fysieke verplaatsing van dassen, deze zullen dus niet worden ondergebracht in een ander gebied. Wel wordt een kunstburcht en aanvullend leefgebied gerealiseerd. Deze zullen door de dassen zelf in gebruik moeten worden genomen.*

Er zullen geen maatregelen worden getroffen om dassen volledig uit het werkgebied te weren. Dit wordt bewust niet gedaan om ervoor te kunnen zorgen dat gedurende de uitvoering van werkzaamheden voldoende foerageergebied aanwezig blijft en dat aanwezige looproutes functioneel blijven. Op de locaties waar burchten of vluchtpijpen worden ontmanteld is het gebied niet meer geschikt voor dassen om een burcht te maken doordat het maaiveld bij ontmanteling dusdanig wordt verlaagd dat onvoldoende ruimte aanwezig is om nieuwe (droge) gangen te graven. Na uitvoering van de werkzaamheden is het gebied geschikt als leefgebied voor de das en is er geen noodzaak deze op bepaalde locaties te weren. Anti graverij maatregelen worden derhalve niet getroffen.

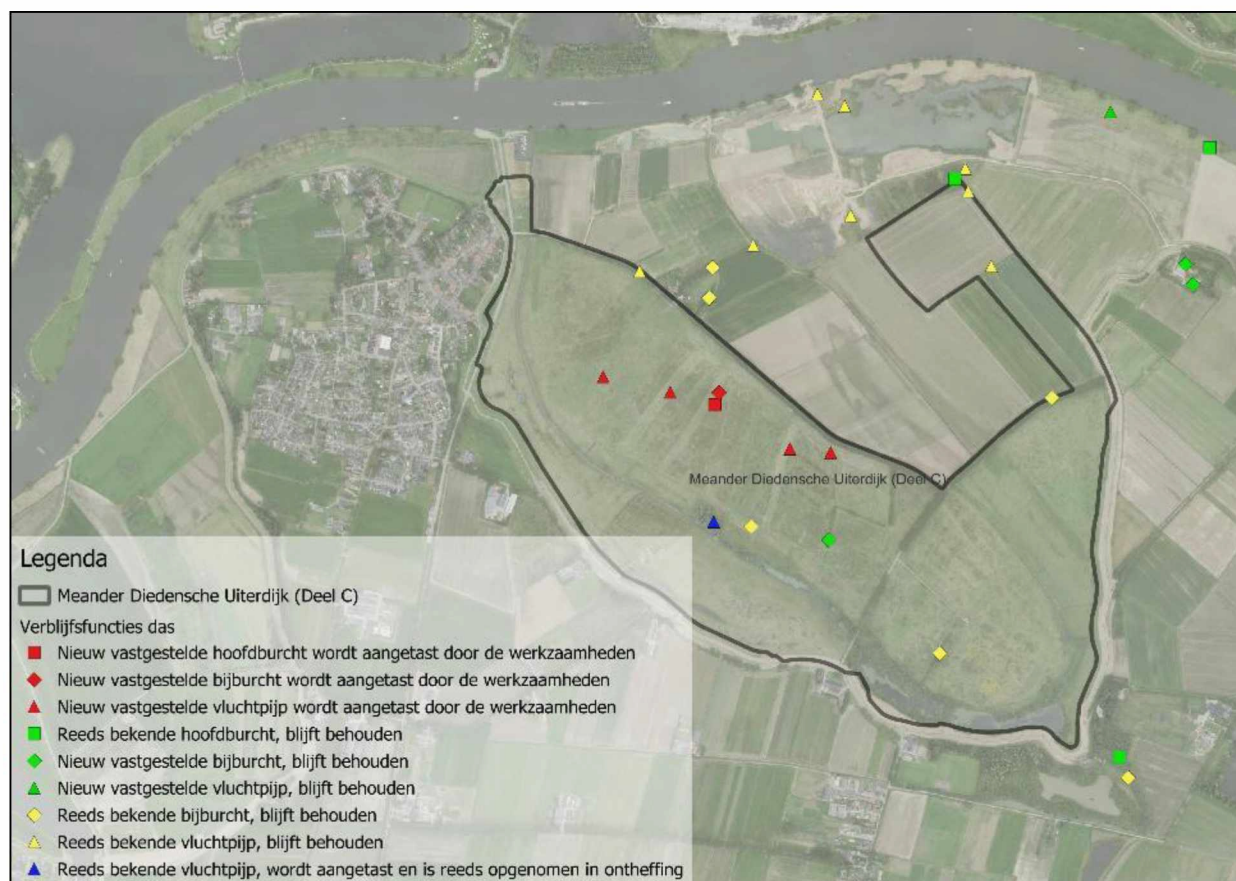
Het risico dat dassen zich op nieuwe locaties binnen het werkgebied vestigen zal gedurende het project blijven bestaan. Maatregelen die volledig uitsluiten dat dassen in het werkgebied komen gedurende de werkzaamheden zullen een negatieve impact op de lokale staat van instandhouding hebben. Er worden maatregelen getroffen om belangrijke functies van de das functioneel te houden gedurende de werkzaamheden waarmee wordt ingezet om significante verstoring te voorkomen. De eventuele verstoring die individuen van de das incidenteel kunnen ondervinden van werkzaamheden staan niet in verhouding met de negatieve effecten van natuurvrij maken van werkgebieden.

Vraag 4: In het wijzigingsverzoek wordt vermeld dat het gaat om 1 hoofd- en kraamburcht, 4 vluchtpijpen en 2 bijburchten en dat deze onderdeel uitmaken van een nieuw territorium. Indien men de figuren 1 en 3 bekijkt, dan lijkt op basis van figuur 1 dat het bij het nieuwe en derde territorium gaat om 1 hoofdburcht, 3 bijburchten en 4 vluchtpijpen. En ook om 2 nieuwe bijburchten van territorium 1 en een

nieuwe bijburcht van territorium 2 Terwijl in figuur 3 het hierbij gaat om 23 nieuwe verblijfsfuncties, waarbij de type functies niet nader worden beschreven, en waarbij in de huidige territoria 6 nieuwe functies dienen te worden weggehaald? Graag ontvang ik van u hierop een toelichting.

Beantwoording: Voor wat betreft het aantal nieuwe verblijfsfuncties worden er inderdaad 6 weggehaald. Dit betreft 1 hoofdburcht, 1 bijburcht en 4 vluchtpijpen. Afgezien van deze 6 te ontmantelen verblijfsfuncties zijn er in het deelgebied Diedensche Uiterdijk (deel C) en omgeving nog meer nieuwe verblijfsfuncties van de das vastgesteld. Hiervoor wordt geen wijzigingsverzoek ingediend aangezien alle overige nieuwe verblijfsfuncties niet worden aangetast door de werkzaamheden. In onderstaande kaart (Figuur 1) is het totaal aan aanwezige verblijfsfuncties weergegeven en welke hiervan worden aangetast (groen nieuwe functies, geel 'oude' functies, rood aangetaste nieuwe functies, blauw aangetaste 'oude' functies). Enkel voor de rode functies wordt een wijzigingsverzoek aangevraagd. De vluchtpijp die wordt aangetast en is weergegeven als blauwe driehoek is reeds opgenomen in de huidige ontheffing. Hierbij dient te worden opgemerkt dat uit de monitoring naar voren komt dat het gebruik van bijburchten en vluchtpijpen zeer dynamisch en vaak kortdurend is.

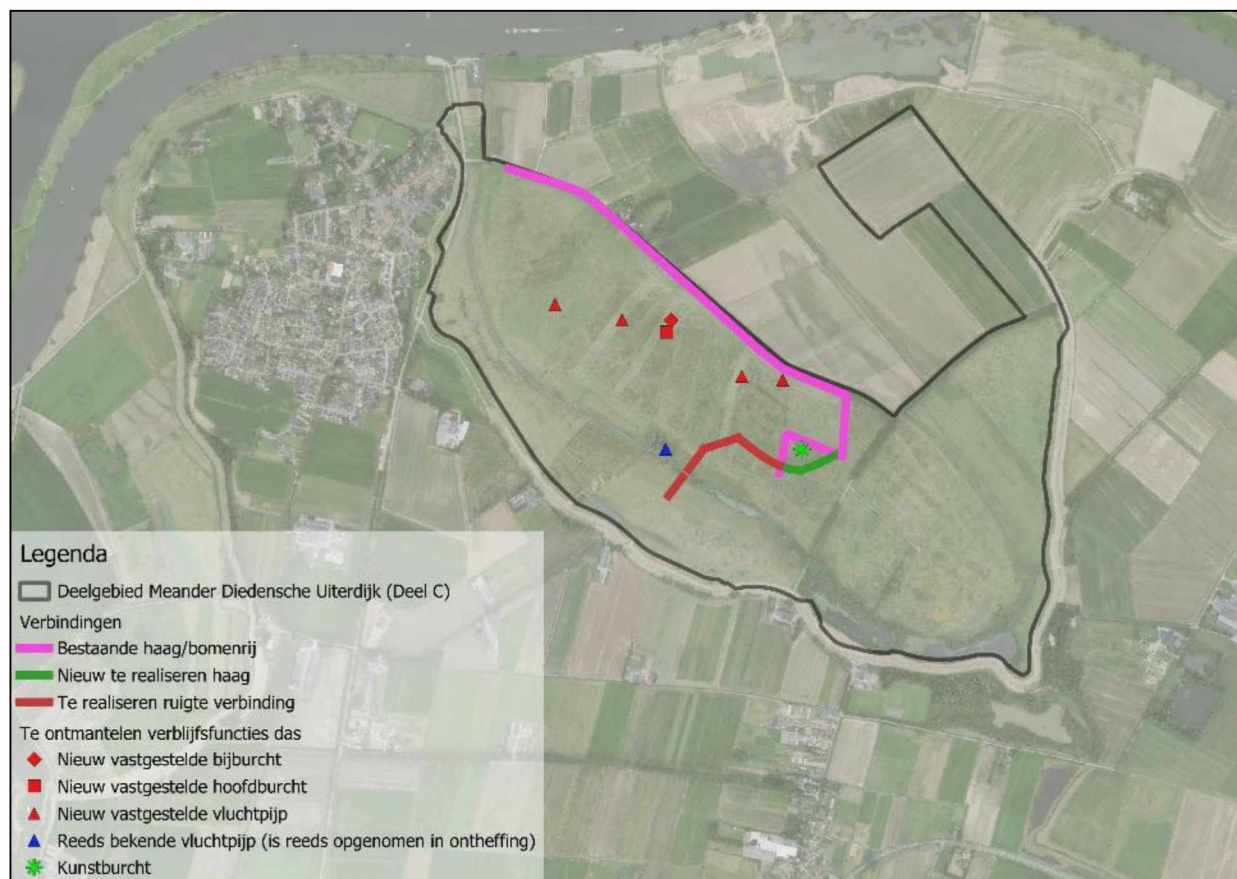

Figuur 1 Verblijfsfuncties das en effecten van werkzaamheden

Vraag 5: Er wordt een kunstburcht ter compensatie aangelegd op 500 meter afstand van de huidige hoofd- en kraamburcht. Worden hierbij ook mitigerende maatregelen ter geleiding aangelegd naar deze kunstburcht?

Beantwoording: Er zullen geen specifieke verbindingen worden aangelegd tussen de kunstburcht en de hoofdburcht. De bomenrijen en tussenliggende vegetatie aan de Rulstraat zijn hoger gelegen dan de omliggende gebieden en bieden hiermee reeds een geschikte verbinding voor de das. Haaks op deze bomenrij is reeds een ca. 15 meter brede houtsingel aanwezig (Figuur 2). Deze reeds aanwezige elementen vormen geschikte verbindingen naar de kunstburcht.

De kunstburcht wordt gerealiseerd binnen het leefgebied van de dassen waarvan de verblijfsfuncties worden ontmanteld. Op basis van de zenderdata is te zien dat de gezenderde das dit gehele gebied gebruikt. Hierbij lijkt geen gebruik gemaakt te worden van zeer specifieke looproutes.

Figuur 2 Verbinding kunstburcht

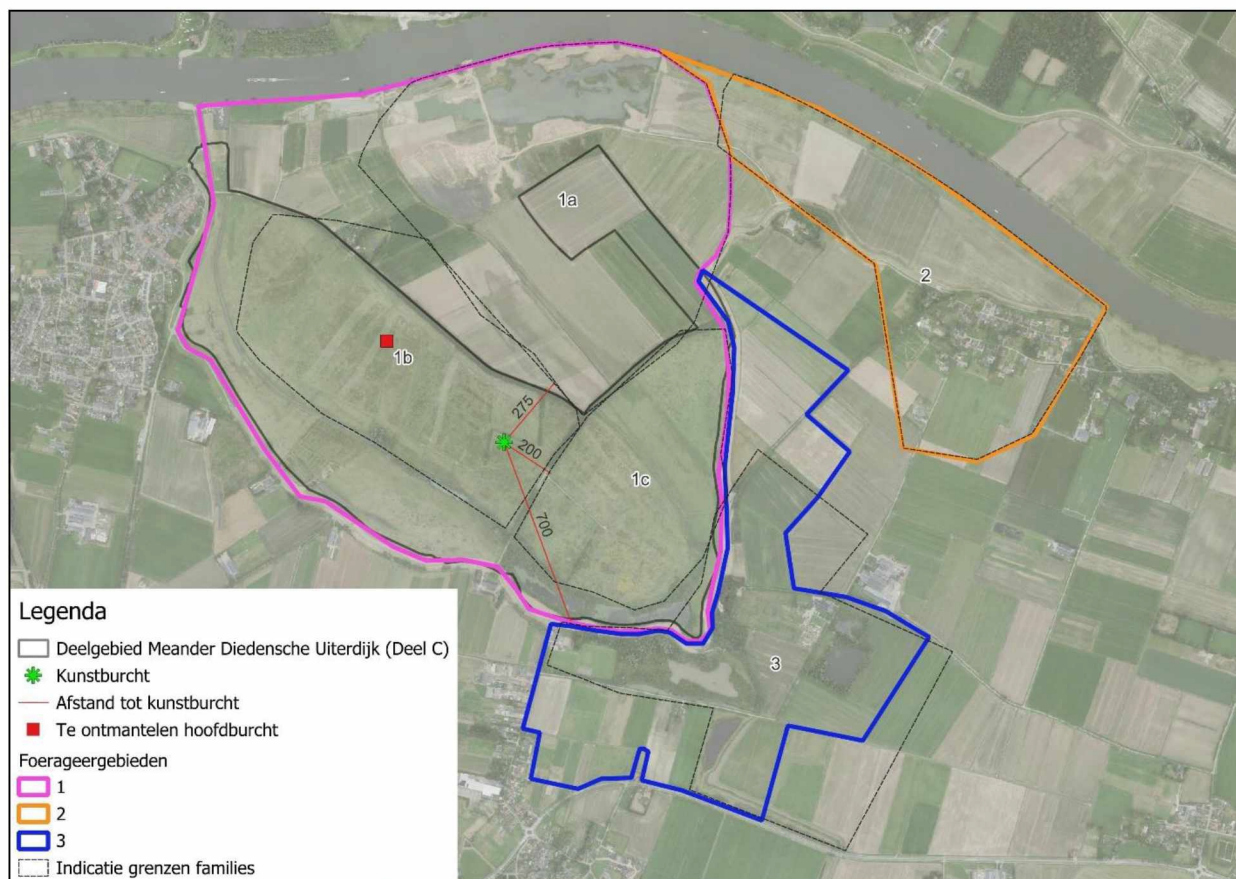
Vraag 6: Wat is de afstand van deze kunstburcht tot de buitengrenzen van de overige territoria?

Beantwoording: Op basis van de monitoringsdata welke is verkregen middels het cameravalonderzoek en zenderonderzoek, wordt duidelijk dat er een hoge mate van dynamiek aanwezig is binnen het ruimtelijk gedrag van de lokale populatie dassen in het gebied. Begrenzings van territoria zijn flexibel en het foerageergebied wordt door individuen uit verschillende families gebruikt. De uiterwaarden van de Diedensche Uiterdijk vormen foerageergebied voor drie families. In Figuur 3 is het foerageergebied aangegeven en een grove afbakening van de verschillende families binnen dit foerageergebied op basis van tot op heden verzamelde zenderdata. Afhankelijk van het gezenderde individu betreft dit zenderdata over een periode van ca. 1 tot 2,5 maand waarbij wordt opgemerkt dat deze begrenzing nog zal wijzigen

wanneer meer data beschikbaar is over een langere periode waarbij bijvoorbeeld in de tijd van het jaar waarin percelen met mais geschikt zijn als foerageergebied.

De afstand tot de dichtstbijzijnde grenzen van naastgelegen families zijn ca. 200, 275 en 700 meter (Figuur 3).

Figuur 3 Afstanden tot kunstburcht

Vraag 7: Zoals vermeld in de huidige voorschriften mag tijdens de kwetsbare periode een kraamburcht niet verstoord te worden door maatregelen met als doel om de burcht te verlaten dan wel dat dieren worden gevangen. Wat is de planning in deze met in ogenschouw nemend de planning van de uitvoering (i.e. graafwerkzaamheden)?

Beantwoording: In de planning wordt opgenomen dat de kraamburcht zal worden ontmanteld in de periode juli t/m november (buiten de kwetsbare periode). Met het oog op de vermoedelijke datum van ontvangen van het wijzigingsbesluit zal dit naar alle waarschijnlijkheid pas vanaf 2026 kunnen plaatsvinden. Hanteren van deze periode is aan de orde voor zowel het ontgraven als het treffen van maatregelen om de burchtlocatie te ontmoedigen. Voor wat betreft grondwerkzaamheden wordt in de periode december t/m juni een verstoringvrije zone rondom de kraamburcht aangehouden van 75 meter. Ten aanzien van vluchtpijpen en bijburchten waarvan is aangetoond dat deze geen kraamfunctie hebben wordt aangehouden dat deze jaarrond kunnen worden ontmanteld. Hierbij worden de voorwaarden zoals opgenomen in het Activiteitenplan aangehouden (zie kader).

Een exacte uitvoeringsplanning zal worden opgesteld wanneer het wijzigingsbesluit is afgegeven zodat aan alle voorschriften kan worden voldaan.

Verwijderen van dassenburchten en vluchtpijpen

- bij het verwijderen van dassenburchten die in gebruik zijn als hoofdburcht (kraamverblijf) vindt de verwijdering plaats van juli tot en met november;
- bij de te verwijderen dassenburchten en –(vlucht)pijpen worden werende maatregelen genomen om te zorgen dat dassen niet in de verblijfplaatsen aanwezig zijn bij het vergraven. Voor (vlucht)pijpen geldt dit niet als een ecooloog met zekerheid kan beoordelen dat de pijp niet bezet is (denk aan een dichtgevalle pijp of in de pijp veel bladafval ligt, en daarmee niet belopen is);
- bijburchten of vluchtpijpen – die niet in gebruik zijn als kraamverblijf- kunnen ook in andere periodes van het jaar worden verwijderd wanneer deze voor een langere tijd (meer dan 2 maanden) met zekerheid niet in gebruik zijn;
- als een vluchtpijp verwijderd moet worden (en vooraf is onduidelijkheid of deze in gebruik is) dienen er minimaal twee cameravallen voor de ingang te worden geplaatst om te bepalen of deze belopen is.
  - één cameraval dicht bij de vluchtpijp en één cameraval iets verder weg geplaatst zodat een snelle das niet wordt gemist.
  - de grond voor de ingang van de vluchtpijp/bijburcht wordt rul gemaakt om als sporenbed te dienen.
  - als na vier dagen blijkt dat deze niet actief in gebruik is, dan kan het de vluchtpijp/bijburcht verwijderd worden (onder begeleiding van een ecooloog);
  - als er wel activiteit is, dan worden er buiten het kwetsbare seizoen werende maatregelen getroffen;
- het inzetten van de methode met cameravallen bij vluchtpijpen wordt alleen uitgevoerd tijdens weersomstandigheden waar dassen niet lang in hun hol zitten. Bij slecht weer (koud, storm, sneeuw, enz.) kan deze methode niet worden toegepast en worden werende maatregelen genomen;

Vraag 8: Met betrekking tot (het inkorten van) de gewenningsperiode wordt gebruik gemaakt van monitoringsgegevens en een analyse van de 2 dassenexperts ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e}. Bij wie ligt de verantwoordelijkheid in hoeverre de gewenningsperiode kan worden ingekort?

Beantwoording: Het bepalen of de gewenningsperiode kan worden ingekort zal worden gemaakt aan de hand van de informatie, effectanalyse en het advies dat wordt aangeleverd door de dassenexperts ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e}. Waterschap Aa en Maas draagt als ontheffinghouder de eindverantwoordelijkheid en zal hierbij handelen naar het advies van de bij het project betrokken experts.

Vraag 9: Er is een 3e territorium erbij gekomen. In het kader van nieuw foerageergebied is de Vliet een barrière, waarbij tot dusver 1 oversteek aanwezig is. Welke familie/territorium maakt tot dusver gebruik van deze oversteek?

Beantwoording: Op basis van de tot op heden verzamelde zenderdata wordt het gebied ten zuiden van de Vliet niet tot nauwelijks gebruikt door één van de gezenderde individuen van de das. Er is nog niet van alle families een das voorzien van een zender en er is slechts zenderdata verkregen over een beperkte periode (één tot 2,5 maand). De gezenderde das vanuit territorium 3 heeft enkele keren de oversteek bij de Maasakkerstraat gebruikt om vanaf het binnendijkse gebied, in het gebied ten noorden van de Vliet te komen. Dit individu heeft het gebied ten zuiden van de Vliet niet gebruikt als foerageergebied. Tijdens veldbezoeken is één maal een das waargenomen die vanuit het zuiden de Vliet is overgestoken. Van de dassen uit locatie 1c (Figuur 3) is niet bekend of deze gebruik maken van de oversteek. Echter gezien de ligging van de burcht ten opzichte van de oversteek is het wel aannemelijk dat deze hiervan gebruik maken.

Vraag 10: U meldt dat een 2e oversteek /geleiding tot half 2027 wordt gerealiseerd. Zodat de das meer mogelijkheden heeft om nieuw foerageergebied te betreden. Het is RVO niet duidelijk wat u precies bedoelt met tot half 2027. Bedoelt u hiermee dat pas halverwege 2027 een 2e oversteek gereed is? Daarnaast zou RVO u erop willen wijzen dat indien meerdere dieren uit verschillende families gebruik dienen te maken van dezelfde beperkte oversteek, om voldoende te kunnen foerageren ook mogelijkerwijs meer ruzie/strijd tussen de families kan ontstaan. Wordt hier ook rekening mee gehouden qua begrenzing territoria, wissels, foerageergedrag en voedselaanbod met betrekking tot verschuiving van de grenzen? In aanvulling hierop: in hoeverre is een 2e oversteek in dit geval voldoende?

Beantwoording: Met betreffende passage wordt bedoeld dat er een oversteek aanwezig zal zijn vanaf ca. Q4 2025 tot Q3 2027. Rond oktober 2025 zal de werkweg worden aangelegd waarbij tevens een grond dam in de Vliet wordt geplaatst. Deze werkweg wordt enkel door materieel gebruikt tussen 6:00 en 19:00 uur. Vanaf dit moment zal er dus een tweede passage aanwezig zijn. De grond dam zal aanwezig blijven tot half 2027. Op dat moment zal deze moeten worden verwijderd in verband met de vereisten voor het opleveren van de geul die ten behoeve van de Kader Richtlijn Water wordt gerealiseerd.

Op basis van de monitoringsdata kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een hoge mate van dynamiek binnen de lokale populatie van de das in het projectgebied en directe omgeving. Al naar gelang voedselaanbod (bijvoorbeeld aanwezigheid van mais) of ruimtelijke omstandigheden (denk aan momenten van hoog water) verschuiven foerageergebieden. Het beeld is dat het gehele gebied zonder strijd tussen de verschillende families flexibel kan worden gebruikt. In het licht van de huidige situatie en gebruik van het gebied wordt een tweede passage voldoende geacht om foerageergebied ten zuiden van de Vliet te ontsluiten.

Vraag 11: Om de geleiding functioneler te maken wordt gebruik gemaakt van onder meer ruigtes en loopplanken. Is dit op advies van een dassenexpert? Van de das is bekend dat het struweel, hagen en walletjes ter geleiding gebruikt. Blijkt dan ook uit monitoring dat maatregelen zoals ruigtes en loopplanken de functionaliteit borgen? Wordt door de dassenexpert ook eisen verbonden aan een loopplank die in dit geval dienst doet als een 'eco-passage'?

Beantwoording: Uit monitoring blijkt dat dassen zich vrij bewegen door het foerageergebied waarbij niet enkel gebruik wordt gemaakt van struweel, hagen en walletjes. Dassenexperts bevestigen dat realiseren van geleiding door uitmaaaien van een strook hogere ruigtevegetatie (ca. 1 – 1,5 meter) effectief kan zijn. Het uitmaaaien van een strook heeft als bijkomend voordeel dat hierdoor een gedeelte korte vegetatie aanwezig is wat optimale foeragemogelijkheden biedt. Het hogere ruige gedeelte biedt een lijnvormig element dat kan worden gebruikt als geleiding en ruigte biedt eveneens direct dekking. Voor wat betreft loopplanken worden hier geen specifieke eisen aan gesteld. Dassen kunnen goed zwemmen en kunnen met regelmaat grotere waterlopen oversteken om foerageergebieden te benutten (Roper, T.J., 2010. Badger. Harper Collins Publishers, London; Mulder, J.L., 1996. Lutra 39: 1-32). Een loopplank wordt mogelijk op enkele locaties enkel aangeboden om verspreiding door het gebied te vergemakkelijken. Indien uit de monitoring blijkt dat het nodig is, is een loopplank van 50 cm breedte voldoende om hierin te voorzien (Leidraad faunavoorzieningen).

Vraag 12: Voor wat betreft het verbeteren van habitat blijkt niet duidelijk uit de tekst of hier al sprake van is voorafgaand aan het uitvoeren van de graafwerkzaamheden om de 66% te borgen?

Beantwoording: In het gebied wordt vanaf week 22 (2025) gestart met graafwerkzaamheden. Graafwerkzaamheden starten in het westen van het deelgebied, deze worden gefaseerd in ruimte en tijd uitgevoerd gedurende de periode 2025 – 2030. Totdat de wijzigingsvergunning is verkregen worden geen verblijfsfuncties ontgraven. Tevens wordt periodiek bijgehouden hoe groot het percentage beschikbaar foerageergebied bedraagt. Hiermee wordt voorkomen dat minder dan 66% foerageergebied

beschikbaar is. Als er geen maatregelen, zoals verbetering van habitat, plaatsvinden zal op basis van de huidige planning tot ca. november 2025 minimaal 66% foerageergebied beschikbaar blijven.

Verbeteren van habitat is voorafgaand aan verkrijgen van de wijzigingsvergunning reeds opgestart. In het ecologisch werkprotocol wordt per locatie nader uitgewerkt hoeveel oppervlakte wordt ontsloten/verbeterd. Dit wordt meegenomen in de monitoring van het percentage beschikbaar foerageergebied. Periodiek zal in het ecologisch logboek worden vastgelegd hoeveel foerageergebied aanwezig is en op welke locatie.

Vraag 13: Met referte aan het verbeteren van de habitat wordt onder locatie B melding gemaakt van een mogelijke boomgaard. Maar voor zover bekend zou er toch al een boomgaard worden aangelegd om de functionaliteit van het leefgebied van deze familie te behouden?

Beantwoording: In het kader van het laten terugkeren van cultuurhistorische elementen wordt voor de archeologische locatie Maasakkerhoeve in het ontwerp gekeken of hier een 'historische' boomgaard kan worden teruggebracht. Deze kan dan als dubbelfunctie eveneens geschikt zijn als foerageergebied voor de das. De exacte uitwerking van het ontwerp is nog niet gereed. Om de functionaliteit van het leefgebied van de das te behouden/opwaarderen zullen in de bestaande hagen en nieuw te planten hagen, fruitbomen worden geplant, waarmee wordt voorzien in een gevarieerd voedselaanbod.

Vraag 14: Verder blijkt uit de wijziging dat maatafspraken nog gemaakt dienen te worden om de functionaliteit van de leefgebieden te borgen. RVO zou u er op willen wijzen dat habitatverbetering afgerond dient te zijn voordat werkzaamheden plaatsvinden die een negatief effect hebben op de voedselbeschikbaarheid met de grens van 66%.

Beantwoording: Het project is zich hiervan bewust en is derhalve reeds gestart met de uitwerking van deze maatregel.

Vraag 15: Voor wat betreft het ontmantelen van de hoofdburcht wordt vermeld dat 1 dier van het nieuwe territorium wordt gezenderd om te monitoren wat de effecten van de werkzaamheden zijn en of de maatregelen effectief zijn. Maar eerder in de tekst werd vermeld dat een dier van de nieuwe burcht al is gezenderd in november 2024 en in maart 2025? Kunt u dit toelichten?

Beantwoording: In november 2024 is een individu gezenderd, deze zender is hierna helaas niet meer terug gevonden waardoor geen monitoringsdata kon worden opgehaald. Hiertoe is in maart 2025 nogmaals een individu gevangen en voorzien van een zender. Om een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van het effect van de werkzaamheden op de aanwezige dassen heeft het de voorkeur om meerdere individuen te zenderen. Daarnaast gaan de batterijen van zenders een beperkte periode mee waardoor het noodzakelijk is om, waar benodigd, op meerdere momenten individuen te vangen en voorzien van een zender.

Vraag 16: Voor wat betreft gronddepots en nieuwe graverij: kunt u toelichten of dit wordt gecontroleerd en uitgevoerd door een dassenexpert?

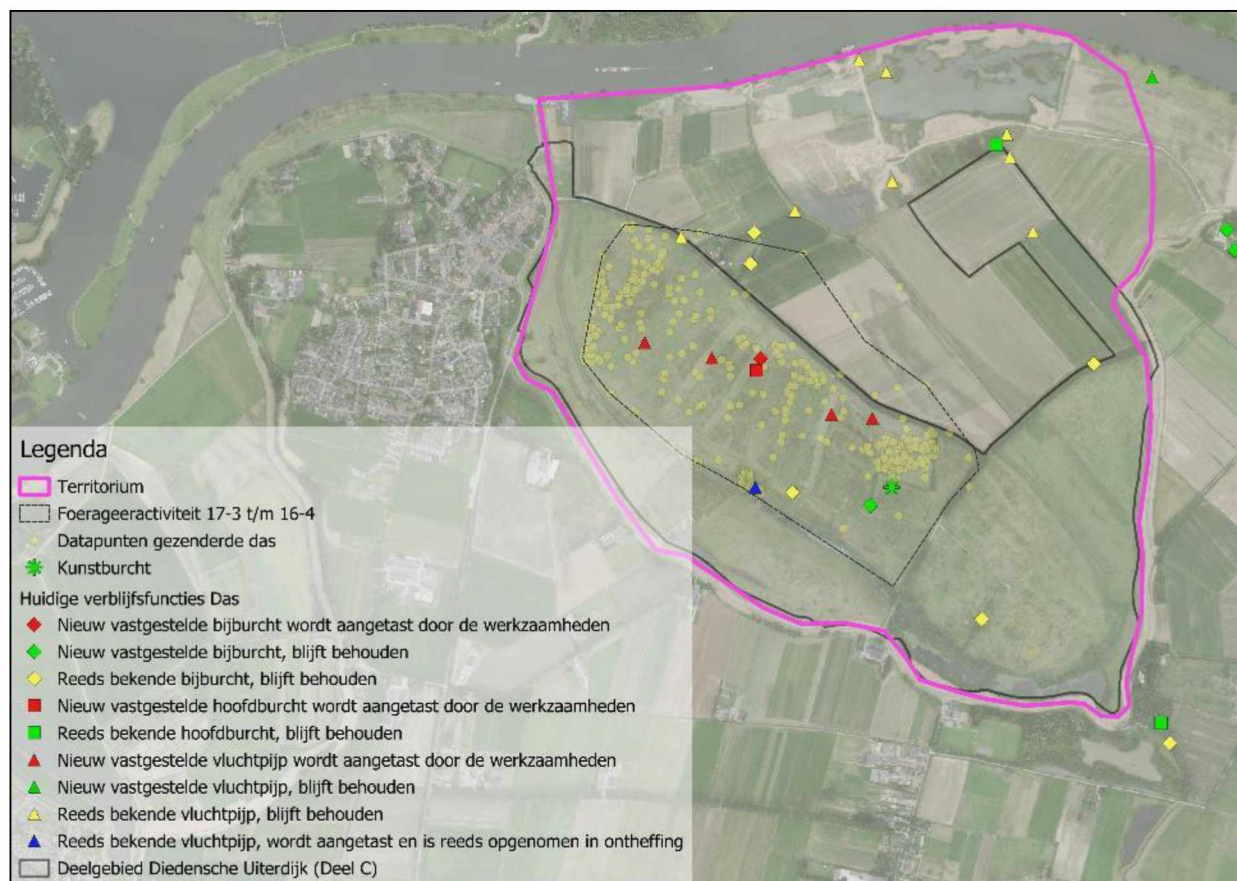
Beantwoording: Controle op graverij wordt uitgevoerd onder begeleiding van een deskundig ecooloog. Afhankelijk van het type depot worden deze door o.a. uitvoerders in het veld gecontroleerd. In een toolboxmeeting wordt uitvoerend personeel geïnstrueerd waar op moet worden gelet en hoe graverij eruit ziet. Risicolocaties zullen periodiek door een deskundig ecooloog visueel worden gecontroleerd. Wanneer graverij wordt geconstateerd wordt direct contact opgenomen met de begeleidend ecooloog. Deze zal de locatie beoordelen, eventueel een cameraval plaatsen en benodigde vervolgstappen

nemen. Indien benodigd staat de begeleidend ecooloog in direct contact met 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e 5.1.2.e voor eventuele adviesvragen.

Vraag 17: Voor wat betreft het derde territorium, is het RVO niet geheel duidelijk (wellicht is dit te verduidelijken door een kaart) waar de huidige verblijfplaatsen en de nieuw te plaatsen kunstburcht ligt en waar verwacht wordt dat het dier/dieren foerageren?

Beantwoording: In onderstaande kaart (Figuur 4) is de locatie van de te realiseren kunstburcht weergegeven en de huidige verblijfsfuncties van de das. De rode en blauwe punten betreffen de burcht en vluchtpijpen die zullen worden ontmanteld. Het paarse gebied geeft het territorium weer. Binnen dit territorium is de foerageeractiviteit van één gezenderde das uit de te ontmantelen hoofdburcht weergegeven voor de periode 17 maart t/m 16 april. Dit betreft een indicatie van het huidige gebruikte foerageergebied, de exacte grenzen hiervan zullen beter beschreven worden wanneer over een langere periode monitoringsdata beschikbaar is.

Figuur 4 Locatie kunstburcht t.o.v. te ontmantelen burcht

Vraag 18: RVO zou tenslotte willen opmerken dat in het kader van het Plan van Aanpak monitoring en in het licht van de huidige ontwikkelingen, als aanvullend voorschrift ter borging van de functionaliteit graag de maandelijkse effectbeoordeling van de werkzaamheden en het gedrag van het dier/familie per territorium zou willen ontvangen en inrichting- en beheerplan van de leefgebieden van de das.

Beantwoording: De monitoring en effectanalyse van de das wordt uitgevoerd door dassenexperts ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} ^{5.1.2.e} Deze geven aan dat het maandelijks aanleveren van monitoringsdata met de daarbij behorende duiding niet haalbaar is en ook geen meerwaarde heeft. Om effecten te kunnen bepalen is een periode van één maand te kort. Onder andere door de hoge dynamiek in de populatie kan pas worden bepaald of effecten te relateren zijn aan werkzaamheden wanneer over een langere periode data wordt verzameld. Maandelijks aanleveren van monitoringsdata levert een onevenredig hoge druk op de capaciteit in relatie tot de eventuele meerwaarde. Conform de huidige ontheffing zal jaarlijks een monitoringsrapportage worden opgeleverd. Ieder half jaar kan een tussenrapportage worden aangeleverd met betrekking tot de effecten en het gedrag van de dassen in de Diedensche Uiterdijk.